

En record de Marià Villangómez

per Pere Vilàs Gil

El primer record que puc experimentar sobre la figura de Marià Villangómez està relacionat amb l'entranyable Institut de Santa Maria, a Dalt Vila, que, com recordaran tots els alumnes del meu temps, ocupava una part del que avui és l'Ajuntament, deixant fora el claustre que aleshores era el pati de la presó per on vagaven els pocs presos que hi havia, als quals els alumnes podíem veure –i fins i tot comunicar-nos amb ells– des de les finestres de l'aula, que no era més que l'actual pas del primer pis del claustre amb els pòrtics paredats. Quan passàvem diàriament dues vegades pel seu carrer per anar o venir de l'institut era possible veure'l sortir o entrar de la casa familiar, la del seu pare, el metge, situada a l'edifici a mà dreta només voltar el piló que deixa endarrere la plaça de Vila.

Anys més tard vaig saber que eren els temps en els quals ell feia escola als al·lots de Sant Miquel i escrivia les més belles pàgines de la seua obra. També vaig saber que un petit grup d'alumnes dels que cursàvem el batxiller acudien sense fer-ne ostentació (hi havia una forta repressió de la llengua) a les seues classes de català. Algun escriptor (l'amic Jean Serra em confirma que són paraules de Camilo José Cela, transmeses per Josep Maria Llompart en una carta) ha descrit Villangómez com si li suggerís la figura d'un oficial anglès, i jo, encara que per raons òbvies no el vaig veure mai vestit amb roba militar, pens que l'evocació no és gens desafortunada quan el record que passava pel carrer de les farmàcies, allà on jo

tenia el meu domicili, tal vegada per fer una visita a la del seu germà, el farmacèutic. Per aquells anys Villangómez encara era un home que caminava pel carrer amb les mans enllaçades al darrere en actitud pensativa, però amb el cos ben dret i el pas segur de les persones que, tot i haver arribat a la maduresa, no han perdut l'aire de la joventut, a pesar que els cabells i l'etern bigoti (sempre discret i ben cuidat) ja començaven a blanquejar.

Dins el meu record hi ha la figura d'un home ben vestit, vull dir amb americana (encara que la corbata tal vegada no era una de les peces més apreciades per ell), excepte els mesos de més calor, quan se'l podia veure amb camisa blanca. Els nostres camins, però, varen ser diferents i, en haver acabat el batxillerat, durant una bona sèrie d'anys el vaig perdre de vista.

El següent record en la cronologia de la meua relació amb el poeta va ser anys més tard, quan jo era a l'exèrcit i casualment estava destinat en un destacament situat al cim del puig des Corb Marí, a ses Salines. Aleshores ell ja havia deixat Sant Miquel i donava les classes en una petita escola que hi havia enfront de l'església de Sant Francesc de ses Salines, lloc per on jo havia de passar necessàriament cada vegada que anava a la meua destinació o en venia. El record més viu d'aquell temps relacionat amb Villangómez és, curiosament, el d'una motocicleta de color marró (em sembla que era de la marca Lube) sempre recolzada a la paret al costat de la porta de l'escola, i d'alguna ocasió en la qual en passar

per aquell indret, on per cert també jo anava en una petita motocicleta obsequi del meu pare, coincidia amb l'hora del descans i el podia veure com cuidava dels seus alumnes, que jugaven allí mateix, al davant de l'escola. S'ha de dir que l'espai escollit pel mestre, encara que avui en dia pugui suscitar ben merescudament alguna sospita de perillositat per l'intens trànsit actual de ses Salines, en aquell moment no presentava cap perill, ja que els pocs vehicles que passaven per la carretera, que encara era de terra i reble, eren fàcils de controlar i, a més, ell no els perdia de vista en cap moment. La motocicleta havia de ser sens dubte el seu mitjà de locomoció per anar i venir diàriament de Vila, i ara que vaig fent memòria no record haver-lo vist mai al volant d'un automòbil.

Naturalment, amb més o menys prestesa, jo seguia les seues publicacions i, encara que en un procés que, ara que tenc molta més consciència de la literatura en català, em sembla d'una lentitud que em sorprèn a mi mateix, a poc a poc anava entrant en la certesa que arribaria l'hora que seria normal escriure en la llengua que tots parlem, i per això mateix de la importància d'aquell autor que ja així ho feia i qui aleshores era l'únic que jo, tot i que de lluny, coneixia.

El primer llibre en llengua catalana que vaig adquirir i llegir va ser justament el seu *Llibre d'Eivissa* (Editorial Selecta, Barcelona, 1957). No sé per quina raó després de molts d'anys (segons unes anotacions meues al marge el vaig comprar el 1966) encara em sembla

veure'l en un aparador penjat a la porta de la també emblemàtica llibreria Verdera, al carrer de Montgrí. Pens que segurament és pel fet de ser el primer llibre exclusivament en català que vaig tenir a les mans, i, a més, sobre el sempre gratificant tema de la nostra terra, que ell tant s'estimava.

M'he de traslladar, però, a continuació, a la correcció del meu primer llibre en català, les *Notes per a la història marítima d'Eivissa i Formentera*, editat per l'Institut d'Estudis Eivissencs el 1989, així que degué ser pels voltants d'aquell any, o potser el 1988, quan vaig tenir l'ocasió de trobar-me altra vegada amb el mestre, aquesta vegada a les sessions de correcció que una tarda a la setmana reunia un petit grup de lingüistes a la seu de l'Institut. Per la naturalesa del tema d'aquest llibre la posada a punt va ser un xic més feixuga del que anunciava l'escàs centenar de pàgines de què consta, i és que el particular vocabulari mariner, poc habitual entre aquell grup d'experts, presentava en principi certes dificultats que així mateix Villangómez anava superant amb la destresa i el mesuratge que el caracteritzaven (tot i que l'amic Pep Marí ja m'havia ajudat a escriure'l).

Per a mi va ser una sorpresa i un impagable aprenentatge assistir a algunes d'aquelles sessions, no a totes, perquè jo pensava que amb ell dirigint l'equip la feina seria bona de fer. El que no m'hauria imaginat mai va ser veure'l envoltat de tres o quatre diccionaris diferents que tot sovint es consultaven per indicació seua (fins i tot se'm va permetre a mi ajudar a cercar algunes paraules), dedicar llargues estones a discutir un mot o l'altre, o un, per a mi, simple problema de puntuació que suscitava diverses opinions. Vaig anar descobrint així tot un món del qual fins aleshores n'havia ignorat l'existència, però que m'omplia de satisfacció perquè m'adonava que només en el fet d'escoltar el que allí es parlava i observar atentament la metodologia que seguien, el meu nivell de coneixement de la llengua i les possibilitats d'utilitzar-la correc-

tament augmentaven considerablement.

El mateix podria dir en el cas de *Senyals lluminosos de les Pitiüses*, editat pel Consell el 1992, però també corregit pel mateix equip de l'Institut sota la direcció de Villangómez abans de lliurar-lo a la impremta, per la qual cosa els he d'estar doblement agraït. Per aquest motiu vaig considerar adient obrir el llibre amb un fragment del seu poema «Tempesta», que justament fa al·lusió als fars, ja que em va semblar convenient al tema.

«...
el veia com una
persona amable,
de tracte educat
i disposat a ajudar
tothora en
qüestions
relacionades
amb la llengua
que ell tan bé
coneixia
...»

Va ser, però, en la correcció de *Joaquim Gadea Fernández, la vida d'un mestre*, editat per l'IEE i la UIB l'any 1995 i mereixedor del premi Baladre de 1993, quan pens que ell més hi va gaudir. Les raons semblen òbvies: en primer lloc, perquè com el seu títol indica es tracta de la vida d'un mestre, com ell mateix ho havia estat, encara que en una època diferent; i en segon lloc, perquè, tal com vam tenir ocasió de comentar durant el procés de correcció, recordava Gadea perfectament en el temps que va viure a Eivissa mentre ell era un jove estudiant.

Un record que brilla especialment de la meua relació amb Villangómez és l'assistència en representació de l'IEE al lliurament del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, atorgat per la Generalitat de Catalunya i lliurat directament al poeta pel president Pujol a l'Òmnium Cultural l'any 1990. Vaig tenir l'ocasió de ser present en aquest acte solemne acompanyat per la meua esposa i alguns amics dels que en aquell moment érem a l'executiva de l'Institut, formant així una comitiva en la qual també hi havia el batle d'Eivissa Enric Mayans i el regidor de cultura Felip Cirer. Una vegada traslladats a Barcelona s'hi varen afegir alguns altres eivissencs que eren allà per una o altra raó. Entre tots vam formar un molt digne grup en representació de les Pitiüses, comitiva de la qual sempre he pensat que l'escriptor es va sentir ben satisfet.

L'últim record que tenc d'ell va ser, però, a l'església del Convent el dia del seu enterrament. Aquell dia jo l'havia passat a Palma amb ocupacions professionals i, a la tornada, vaig coincidir a l'avió amb el president de l'Obra Cultural Balear, qui aleshores era Antoni Mir. Havien decidit assistir a l'acte religiós en representació de l'OCB i, com que no sabia la ubicació del temple, el vaig acompanyar perquè tots dos teníem el temps just per arribar-hi d'hora.

En definitiva, no podria afirmar que la meua relació amb l'escriptor hagués estat intensa, o que jo hagués format part del seu cercle d'intims; més bé el veia com una persona amable, de tracte educat i disposat a ajudar tothora en qüestions relacionades amb la llengua que ell tan bé coneixia, però una mica distant i no sempre accessible. Sí que he de dir que li he d'agrair haver tengut l'ocasió d'albirar gràcies a ell només una molt petita part dels seus extensos coneixements, part que, així mateix i salvant l'enorme distància, m'ha servit per seguir modestament en la tasca d'escriure en la nostra llengua.

PERE VILÀS GIL ■